מחיר החירות

הרב אשר סבג
שליח לשעבר בשיקגו (תשס"ד)
כיום רב קהילה בראשון לציון

מעשה באדם אחד שהיו לו קשיי פרנסה, ויום אחד הוא הלך להתפלל בכותל, ושם עמד והבטיח שאם הקב"ה יעזור לו לזכות בהגרלת הלוטו ב-50 מליון שקל הוא רק ילמד תורה כל היום ויקבל עליו לקיים את כל המצוות.
לפתע הוא שמע את א-לוקים עונה לו - תודה רבה יקירי, אבל יש לי כבר כאלו שעושים את זה בשביל מלגה של 1000 שקל בחודש...

הבדיחה הזו כמובן בנויה על הערך של "לשמה". אנו משתדלים שלא ללמוד תורה ולקיים מצוות וללכת בדרך ה' רק כדי שנזכה בעושר ובשכר, אלא בגלל שזהו הדבר הנכון לעשות.
לפי ההגיון הזה לא ברור מדוע בפרשת השבוע הקב"ה מצוה את עם ישראל להשאיל ממצרים כלי כסף וכלי זהב, בעקבות ההבטחה שהבטיח לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים "ועבדום וענו אותם ...ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".
האם אין בהבטחה כזו מעין "דופי" בהליכה של עם ישראל אחר משה ואחר הקב"ה? איך אומר הנביא "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", אם בסופו של דבר היה כאן סוג של רווח? האם לא היה עדיף לחכות ל-'ביזת הים' לרגע שבו המצרים טבעו בים ואז עם ישראל אסף את רכושם?

חז"ל מדייקים מלשון הציווי "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו..." - נא לשון בקשה. כביכול הקב"ה ביקש ממשה שיפציר בעם ישראל להשאיל כלים ממצרים כדי שאברהם לא יתלונן בפניו מדוע קיים רק חלק מהבטחתו "ועבדום ועינו אותם" ולא את "יצאו ברכוש גדול".
התלמוד במסכת ברכות מסביר שעם ישראל נזקק להפצרה זו, מפני שהם רק רצו לצאת ממצרים וכלל לא התענינו ברכוש. משל למי שנתון בבית האסורים ואמרו לו מחר נוציא אותך ותקבל סכום כסף גדול, אמר להם תוציאו אותי היום בלי כלום, העיקר שאצא.
ושוב מתעצמת הקושיא מדוע הקב"ה מבטיח הבטחה כזו אם עם ישראל לא מעוניין בה, והיא עלולה לפגום בשבחם של ישראל?

הקב"ה לא ברך רק את עם ישראל ברכוש, אלא את כל האבות. אברהם יצחק ויעקב זכו לברכת הפרנסה מאת הקב"ה וזכו לרכוש גדול, מקנה וכדו'.
כאשר עם ישראל יוצא ממצרים עליהם להפוך מעם של עבדים, לעם ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, לעם של בני חורין, בעלי בחירה חפשית שאינם כפופים לאיש מלבד הקב"ה.
לעבד אין רכוש, הוא לא צריך לדאוג בשבילו, הוא תלוי באדונו שמספק לו מים ומזון וכל מה ש"קנה עבד קנה רבו" - הכל שייך לאדונו.
ולכן, חלק חשוב מאד מהיציאה לחרות היא הצורך לרדוף אחר הפרנסה, ולשם כך נזקק האדם לרכוש, למשהו שיהיה שייך לו, שהוא יזדקק לשמור עליו להתפלל בשבילו ולעבוד ולעמול לשם כך.
זו הסיבה שהקב"ה הבטיח לאבות וגם לבנים את הרכוש, כדי שיהיו חפשים מהרגשת העבדות. לכן הוא גם מבקש מהם "להשאיל" כלים ממצרים, לא "לקבל"- לעבד לא "משאילים" כלים, מפני שהכלי נשאר ברשות האדון גם כאשר הוא נמצא בידי העבד. אפשר "לתת" לו כלי, אבל לא "להשאיל".
כאשר עם ישראל נגשים למצרים ו"משאילים" מהם, והמצרים אכן עושים כך, עם ישראל נוכח לדעת שגם בעיני המצרים הם כבר לא נחשבים כעבדים, אלא כבני חורין, שיש להם זכות לקנין ומעמד. עכשיו הם גם הופכים להיות בעלי "חוב". הם חייבים להחזיר, הם מבינים שכעת הם צריכים לדאוג לעצמם.

קשיי הפרנסה לעיתים גורמים לאדם לייאוש ולדאגות ובפרט בתקופה בה אנו מצויים כשרבים מאיתנו ללא עבודה, ובקשיים כלכליים.
אולם, פרשה זו מזכירה לנו שהקשיים האלו הם מה שיוצר את החירות שלנו, את החיבור שלנו ישירות לקב"ה ולא למי שתחתיו -"עבדי הם ולא עבדים לעבדים".
מי שאין לו קשיים כאלו הוא "עבד", בין אם הוא עבד לכסף הרב שיש לו, ולבטחון המזויף שהוא מספק, ובין אם הוא עבד באמת שאין לו כלל מעמד משלו ורבו דואג לכל מחסורו.
אולי כך ניתן להבין את מאמר חז"ל "קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף", ההשוואה לים סוף היא כשם שעם ישראל יצא לחרות סופית בים סוף, כך גם קושי הפרנסה מוציא את האדם לחרות יום יום, בגלל שהוא גורם לו לשאת את עיניו לשמים ולחזק את אמונתו, "אל תקרי חרות אלא חרות".

שבת שלום

לתגובות: ashersabag77@gmail.com